

IKBY Referandumuna Karşı Bağdat'ın Stratejisi

2014'te IŞİD'in saldırıları sonrasında, IKBY söz konusu çekişmeli bölgelere, Irak ordusunun çekilmesi neticesinde, kendi silahlı gücü olan peşmergeyi yerleştirdi. Bu fiili durumu iyi bir fırsata çevirme hedefini güden bölgesel yönetim, daha sonra Kerkük'ün iki önemli petrol sahasına el koyarak Irak merkezî hükümetinin kontrolü dışında, bu havzalardan petrol sevkiyatına başladı.

Ali Hüseyin BAYATLI

İKBY Referandum Kararı

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi, Irak Federal Yüksek Mahkemesi'nin, referandum yapılmasının anayasaya aykırı olduğuna yönelik kararına uymayarak ulusal ve uluslararası tüm siyasi mülahaza ve tavsiyelere rağmen 25 Eylül 2017'de kendi bölgelerinde ve Irak Anayasası'nın çekişmeli bölgeler olarak addettiği, genellikle Türkmen ve Arapların ağırlıkta yaşadığı bölgelerde referandumu icra etti.

2014'te IŞİD'in saldırıları sonrasında, İKBY söz konusu çekişmeli bölgelere, Irak ordusunun çekilmesi neticesinde, kendi silahlı gücü olan peşmergeyi yerleştirdi. Bu fiili durumu iyi bir fırsata çevirme hedefini güden bölgesel yönetim, daha sonra Kerkük'ün iki önemli petrol sahasına el koyarak Irak merkezî hükümetinin kontrolü dışında, bu havzalardan petrol sevkiyatına başladı.

Kerkük ve diğer bölgeleri bilfiil kontrol eden İKBY, bu bölgelerdeki varlığını egemen olma aşamasına getirme yönünde çalışmalarını hızlandırdı. Hal böyle olunca, bölgede yaşayan diğer kurucu halkların iradeleri dikkate alınmadan, tek taraflı adımlar atmaya başladılar. Irak Anayasası gereği sınırları belirlenen İKBY bölgesinin dışında olan Kerkük'te bölgesel yönetimin bayrağı göndere çekildi. Ayrıca Kerkük Valisi, merkezî hükümeti dikkate almadan, İKBY hükümetiyle ortak adımlar attı.

Irak Anayasası'nda federal (merkezî) hükümetin ve federe hükümetinin yetkileri belirlenmiştir. Bazı yetkiler merkezî hükümete (Irak Anayasası'nın 109-113. Maddeleri), bazı yetkiler federe bölgelere bırakılmış (115. Madde) diğer bazı yetkilerin ise ortaklaşa kullanılacağı hüküm altına alınmıştır (114. Madde). Ülke egemenliğinin korunması, savunma ile mali politikaların belirlenmesinin yanı sıra, özellikle de petrolün işletilmesi ve ticareti meseleleri, anayasada merkezî hükümetin yetkileri kapsamına alınmıştır. İKBY, söz konusu anayasanın hazırlanması ve halk tarafından onaylanmasına katkı sağlamıştır. Ancak günümüzde, anayasaya aykırılık, merkezî ve federe bölge yönetimlerinin birbirlerini suçlamalarına neden olmaktadır.

İKBY'nin yapmış olduğu ve gerek ulusal gerekse de uluslararası taraflarca gayrimeşru kabul edilen referanduma karşı mücadelede, Bağdat yönetimi, ülkenin bütünlüğü ve egemenliğini korumak için attığı adımları siyasi iddialardan çok hukuki

temellere dayandırmaktadır. Başbakan Haydar Abadi'nin birçok kez açıklamalarında vurguladığı gibi, IKBY yönetimince atılan bu meşru olmayan adımların bedelini halka değil, hukuka aykırı davranan yöneticilere yöneltmek istenmektedir. Bu çerçevede merkezî hükümet başta Kerkük Valisi olmak üzere, adı yolsuzluklara karışan yöneticilere karşı hem adli hem de idari soruşturmaları açmaktadır. Bu yönde ilk olarak Kerkük Valisi görevinden azledilmiştir. İlerleyen süreçte, referanduma iştirak eden milletvekili, devlet memurları ve hukuksuz girişimlerde bulunup anayasayı ihlal eden IKBY yöneticileri hakkında kanuni işlem yapılacaktır. Irak Parlamentosundaki Kürt milletvekilleri hakkında, referanduma katılmaları nedeniyle Federal Yüksek Mahkemeye başvurulmuş, söz konusu mahkeme yetkisizlik kararı vererek, konuyu parlamentonun görüşmesini ve milletvekilleri hakkında gerekli kararı (milletvekilliklerinin düşürülmesi ve sonrasında yargılanmaları) vermesi gerektiğini belirtmiştir. Başbakan Abadi yolsuzluk ve hukuksuzluklarla mücadele edileceğini kararlı bir şekilde vurgulamaktadır. Anayasada belirlenen yetki paylaşımına aykırı olarak petrol satan, uluslararası sınır kapılarını kontrol eden IKBY'den söz konusu yerlerin yönetimini merkezî hükümete devretmesi istenmektedir. Ulusal yetkisini kullanarak Erbil ve Süleymaniye havaalanlarından uluslararası uçuşları yasaklayan merkezî hükümet, tüm ülkede millî egemenliği tesis ederek millî birliği korumaya çalıştığını deklare etmiştir. Keza Abadi, IKBY yöneticilerinin yolsuzlukları ve hukuksuz muamelelerinden dolayı, Kürt halkına karşı sorumlulukları olduğunu ve bunları yerine getirmek için çaba harcayacaklarını müteaddit defa vurgulamıştır. Bu yüzden Bağdat, iki yıla yakındır hukuksuz bir şekilde başkanlık makamında bulunan Mesut Barzani ve IKBY yöneticileri hakkında hukuki süreç başlatabilir. Bu doğrultuda yurt dışındaki banka hesaplarının denetlenmesi, satılan petrol paralarının merkezî hazineye aktarılması amaçlanmaktadır. Referandum sonrası, atılan ilk hukuki adım, federal mahkemeden, IKBY Yüksek Seçim Komiserliği üyeleri hakkında, anayasa ve kanunlara aykırı davranmaktan tutuklama kararının çıkarılması olmuştur.

Merkezî Hükümet Güvenlik Güçlerinin Müdahalesi

Çekişmeli bölgelerde peşmerge silahlı gücünün alan hâkimiyeti sağlaması, IKBY hükümeti etkisinin

artmasına yol açmıştır. Bu aşamadan sonra KDP ile (özellikle de petrol ticareti konusunda) işbirliği yapan, görevinden azledilmiş eski Kerkük Valisi Necmettin Kerim, merkezî hükümeti saf dışı edip Kerkük İl Meclisi Kürt üyelerinin desteğini alarak tek taraflı davranmaya başlamıştı. Ancak bu durum, 2017'nin Ekim ayında hayatını kaybeden Irak eski Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin liderliğini yaptığı, KYB içerisinde uzun zamandan beri var olan çatlaklığın derinleşmesine yol açmıştır. Hal böyle iken KYB'nin bir kanadı tarafından bu referandumun ertelenmesi veya Kerkük'te icra edilmemesi sesi yükselmiştir. Ancak kendilerine dikte edildiğini kabul ettikleri bu kararı yine de desteklemediler, fakat sessiz kalmayı tercih ettiler. Referandumun yapılmasından sonra, Bağdat yönetimi, anayasaya aykırılığa dur demek için bir dizi uygulamaları devreye soktu. Yukarıda da belirtildiği gibi hava sahasının kapatılması, soruşturmaların başlatılması, komşu ülkelerle ortak adımların atılması konusunda mutabık kalınması ve bazı somut icraatların gerçekleştirilmesinden sonra, IKBY'ye 48 saat süre tanınarak anayasal çerçevede hareket etmesi ve silahlı kuvvetlerini 2003 sınırlarına geri çekmesi talep edildi. Aksi durumda, daha önce hazırlığı yapılan, askerî müdahalenin gerçekleştirileceği, bizzat Irak Cumhurbaşkanı Fuat Masum aracılığıyla IKBY yönetimine iletildi. KDP ve yanında yer alan KYB'nin bir kanadı, farklı görüşleri dikkate almadan kararlarında ısrar ediyorlardı ve müzakerelere hazırız görüntüsü vererek oyalama yöntemine başvuruyorlardı. IKBY'nin uzun zamandan beri içerisinde bulunduğu ekonomik ve yönetsel krizin de etkisiyle, tekelleşen yönetim anlayışına karşı zaman zaman içeriden tepki sesleri yükselmektedir. KYB'de bu aykırı ses kanadının başını çektiği merhum Celal Talabani'nin eşi Hero İbrahim ve büyük oğlu Pavel Talabani, uluslararası destek alan merkezî hükümetin askerî müdahale konusundaki kararlılığını görerek özellikle de İran destekli Haşdi Şaabi ile çatışmaya girmek istemediler. Olası bir müdahale halinde, Kerkük'ün güneyinde konuşlandırılan merkezî hükümet güçleri ile –o cephede bulunan– KYB'ye ait peşmergelerin çatışmaya girmesi zorunluluğu nedeniyle söz konusu yanlış politikanın bedelini ödeyen taraf olunması istenmedi. Ayrıca merkezî hükümetle ilerde diyalogun ve sorunların çözümünde etkili rol almak için KYB'nin bu kanadı, telafisi güç zararların ortaya çıkmasına katlanılmasının zor olacağını hesap ederek merkezî hükümetle anlaşarak mevzilerinden ve Kerkük'ten, fazlaca çatışmadan çekilmişlerdir.

Söz konusu durum, IKBY'nin 2003 sınırlarına geri çekilmesi neticesini doğurmasının yanı sıra, KDP ve KYB ilişkilerini de 2003 yılına geri götürdüğü söylenebilir. KYB'nin etkin olduğu Süleymaniye bölgesinin Bağdat ile direkt temas kurması, hatta çatışmaya girmeyen peşmergelerin maaşlarının Bağdat tarafından ödenmesi düşüncelerinin ortaya atılması, KDP ve KYB nüfuz bölgelerinin (sahada hâlâ fiilen var olan) 2003'te olduğu gibi iki başlı yönetime dönüşmesi, hatta IKBY'nin birden fazla federe bölgeye Süleymaniye, Halepçe ve Kalar federe bölgesi ile Erbil ve Duhok federe bölgesi ayrılması ihtimallerini doğurabileceği söylenebilir. Zira yaratılan krizler sonucunda maaşların ödenmediği, işsizliğin aşırı arttığı ve fazlaca borçlanmaya giden KDP hegemonyasındaki IKBY hükümetinin, vizyondan yoksun addedilen politikalarını dikte etme anlayışıyla bir çözüme varılması olanaksız bulunmaktadır. KDP ile KYB arasındaki anlaşmazlıklar derinleşmiştir. Durum iki parti yöneticilerinin üst perdeden birbirlerini ihanetle suçlamalarına kadar gitmiştir. Iraklı Kürt siyasi hareketi tarihinde bu ilk sarsıntı ve ayrışma değildir. Bundan önce defalarca bu siyasi hareket ve liderleri başarısızlığa uğramış, hatta liderlerin yurt dışına kaçmasına yol açmıştır.

Irak merkezî hükümeti, anayasada belirlenen federal yetkilerin kullanılması, Kerkük ve diğer bölgelerde merkezî otoritenin tekrardan sağlanabilmesi için bir dizi kararlar aldı. Ancak burada merkezî hükümetin mücadele yöntemi, Irak'ın eski dönem hükümetlerine nazaran farklılık arz etmektedir. Zira başbakan Abadi, Kürt vatandaşların hedef alınmasının asla söz konusu olmayacağını ve tüm vatandaşları korumakla mükellef olduğunu belirtti. Bağdat artık çekişmeleri, etnik ve milliyetçilik temelli gibi siyasi argümanlara dayandırarak değil, anayasal ve hukuki zeminde tüm vatandaşların haklarını eşit bir biçimde koruyarak hukuki temeller üzerinden çözme yöntemini benimsemektedir. Kürt halkını mevcut kendi yöneticilerinin yolsuzluklarına karşı da koruma stratejisini seçen Bağdat, artık kamu düzeninin tüm ülke sathında tesis edilmesi ve anayasaya uyulmasını sağlamak için uğraşmaktadır. Uluslararası güçler ve özellikle de komşu ülkelerle işbirliği yapılarak olabildiğince barışçıl yollarla ve bölge halkını olumsuz etkilemeden, IKBY'nin hukuka aykırı olarak attığı adımlardan vazgeçirmeye uğraşmaktadır. Ancak netice itibarıyla bunun gerçekleştirilebilmesi için gerekirse daha sert uygulamalara da tanık olabileceğiz. Bu doğrultuda, 2014'ten beri maaşları zamanında ve düzenli olarak ödemeyen IKBY

Irak merkezî hükümeti, anayasada belirlenen federal yetkilerin kullanılması, Kerkük ve diğer bölgelerde merkezî otoritenin tekrardan sağlanabilmesi için bir dizi kararlar aldı. Ancak burada merkezî hükümetin mücadele yöntemi, Irak'ın eski dönem hükümetlerine nazaran farklılık arz etmektedir.

hükümeti üzerinden değil, memurların maaşlarını akıllı kart vasıtasıyla direkt Bağdat üzerinden ödemesi ihtimali tartışılmaktadır. Eğer bu konuda IKBY hükümeti işbirliğine yaşanmaz ise, il meclisleri marifetiyle memurların maaşlarının ödenmesi projesi konuşulmaktadır. Bu da bize Süleymaniye İl Meclisi'nin daha önce tartıştığı, federe bölge içerisinde özerklik projesini, başka bir ifadeyle Süleymaniye bölgesinin mali konularda direkt Bağdat merkezî hükümeti ile temas kurması tezini güçlendirmektedir. Böylece federe bölgede KDP hegemonyası aşarak sorunların çözülmesi fikrinin benimsenebileceği söylenebilir. 2003'ten sonra 2005 Anayasasıyla kabul edilen federal yapının çok ötesinde yetki ve ayrıcalıklara sahip olan IKBY'nin dizginlenmesiyle Bağdat merkezî otoritesini ülke sathında güçlendirilmesi ve olası ayrımcı politikaların önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Mesut Barzani'yi, KDP hegemonyasındaki hükümet ve onunla işbirliği yapan bazı KYB yöneticilerini, başta ekonomik kriz ve memur maaşlarının ödenmesi, mali ve idari yolsuzlukların önlenmesi, başkanlık ve parlamento seçimlerinin yenilenmesi, merkezî hükümetin anayasal çerçevedeki taleplerine karşılık verilmesi, komşu ülkelerle ilişkilerin düzeltilmesi gibi zorunlu ödevler beklemektedir. Aksi durumda anayasaya aykırı davranmaya devam etmeleri, Bağdat hükümeti taleplerine cevap vermemeleri, iç bölünme ve tartışmaların derinleşmesi, ekonomik krizin çözülemeyip memur maaşlarının ödenmemesi ve yeni hükümetin kurulmaması hallerinde, merkezî hükümet KYB (işbirliği yapan kanat) ile eşgüdüm içerisinde, hukuki düzenin sağlanması, vatandaşların huzuru ve refahı için güç kullanımını Erbil'e doğru yöneltebilir. ○

Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Doktora Öğrencisi